

Nr 104.

Av herr **Kilbom m. fl.**, om anslag för bekämpande av arbetslösheten.

Den kris, som följde på världskriget, har drabbat arbetarna på det kännbaraste. I särskilt hög grad gäller detta Sverige, där den senaste officiellt redovisade arbetslöshetssiffran, november 1921, utgjorde icke mindre än 117,000. Att antalet arbetslösa i själva verket var betydligt större framgår av ett yttrande i statens arbetslöshetskommissions rapport till regeringen, vari det påpekas, att förenämnda totalsiffra endast ger ett approximativt uttryck för det verkliga läget. »Icke så få arbetslösa torde nämligen till följd av vetskap om samhällets begränsade hjälp-möjligheter ha underlåtit att anmäla sig hos vederbörande arbetslöshetsorgan. Från åtskilliga kommuner, mestadels smärre, har man icke kunnat få in några vägledande upplysningar.» I regeringens proposition till riksdagen rörande anslag för arbetslöshetens bekämpande antages, att de arbetslösas antal under 1922 ha stegrats till icke mindre än 140,000.

Arbetslöshetens omfattning.

Det var väntat, att krisen även skulle gå ut över Sverige. Men att den skulle komma att drabba isynnerhet arbetarna så hårt, var dock mera än vad någon kunnat föreställa sig. Det anmärkningsvärda är också, att de krigförande länderna icke på långt när lidit under så svåra arbetslöshetsförhållanden som Sverige. I första häftet 1921 av »Översikt över det allmänna sociala och ekonomiska läget», vilken översikt utarbetats av inom kommerskollegium och socialstyrelsen särskilt tillkallade sakkunniga, återfinnas bland annat nedanstående uppgifter, som utvisa medeltalet arbetslösa inom fackorganisationerna i Sverige, Danmark och England i procent av antalet redovisade medlemmar:

	Sverige. Procent	Danmark. Procent	England. Procent
Medeltal 1913	4.4	7.5	2.1
» 1914	6.7	9.9	3.3

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 4 saml. 29 häft. (Nr 104—106.)

	Sverige Procent	Danmark Procent	England. Procent
Medeltal 1915	7.8	7.7	1.1
» 1916	4.2	4.9	0.4
» 1917	3.9	9.2	0.6
» 1918	4.4	17.4	0.8
» 1919	5.5	10.7	2.4
» 1920	4.7	6.1	2.4

I slutet av

januari 1921	20.2	19.7	6.9
februari »	20.8	23.2	8.5
mars »	24.6	23.6	10.0
april »	24.3	21.7	17.6
maj »	25.2	18.6	22.2
juni »	—	16.8	23.1

En blick på de anförda siffrorna, anförda de sakkunniga, visar, att arbetslösheten i *Sverige* under det första kvartalet 1921 varierade mellan det 5- och 6-dubbla av arbetslösheten i genomsnitt år 1913. I mars nåddes siffran 24.6 procent, och april-siffran blev nästan identiskt densamma, nämligen 24.3 procent. Maj-siffran registrerade en ytterligare stegring med nära 1 procent. I *Danmark* gick utvecklingen under det första kvartalet i det närmaste parallellt med utvecklingen i Sverige, men från och med april började procentsiffran för arbetslösheten att sjunka, och juni månad kunde uppvisa en till 16.8 procent sänkt siffra. I *England* förblevo siffrorna under det första kvartalet jämförelsevis låga, men under april och maj undergingo de en stark stegring. Även under juni fortsatte stegringen, ehuru icke med samma hastighet som förut. Denna stegring var delvis en följd av kolstrejken.

Arbetslöshetsprocenten inom vissa fackförbund under maj månad 1921 angives nedan:

	Procent
Grov- och fabriksarbetareförbundet	39.6
Murareförbundet	12.5
Måleriarbetareförbundet	5.5
Sågverksindustriarbetareförbundet	43.4
Transportarbetareförbundet	22.2
Träarbetareförbundet	30.6

Motsvarande siffror för övriga större förbund voro:

	Procent
Metallindustriarbetareförbundet	25.1
Därav: Järnbruksarbetare	21.8
Arbetare vid mekaniska verkstäder	26.2
Textilarbetareförbundet	22.2
Sko- och läderindustriarbetareförbundet	25.6
Pappersindustriarbetareförbundet	33.6
Skrädderiarbetareförbundet	12.2

Den 12 november 1921 utkom ett andra häfte av denna ekonomiska och sociala översikt. Det visade sig nu att arbetslösheten i Sverige stegrats ytterligare. Sakkunniga hade denna gång även förebjudat jämförelser med Tyskland. De anför, att nedanstående siffror icke äro med varandra fullt jämförliga, enär i vissa länder, såsom Norge, Danmark, Tyskland, England och Belgien redovisar statistiken endast fackföreningar, som betala arbetslöshetsunderstöd åt sina medlemmar, medan i övriga länder beräkningarna grunda sig på uppgifter från samtliga organisationer. Med beaktande av dessa omständigheter ter sig en jämförande granskning på följande sätt:

Antalet arbetslösa inom vissa länders fackorganisationer i procent av antalet redovisade medlemmar.

	Sverige	Danmark	England	Tyskland
1921 Januari	20.2	19.7	6.9	4.5
Februari	20.8	23.2	8.5	4.7
Mars	24.6	23.6	10.0	3.6
April	24.3	21.7	¹⁾ 17.6	3.9
Maj	25.2	18.6	¹⁾ 22.2	3.7
Juni	27.9	16.8	¹⁾ 23.1	3.0
Juli	27.8	16.7	16.7	2.5
Augusti	26.8	17.7	16.3	2.2
September	25.8	16.6	14.8	1.3

Sammanställningen ger vid handen att efter halvårsskiftet en förbättring på arbetsmarknaden inträtt i England och Tyskland.

Häftet nr 1 av Sociala meddelanden år 1922 innehåller en tabellrisk redogörelse för arbetslösheten inom arbetareorganisationerna i Sverige

¹⁾ Förutom kolgruvarbetare.

och vissa andra länder under oktober 1920—oktober 1921, vilken ger ett högst beklämmande intryck över läget för de svenska arbetarna. Tabellen har följande utseende:

	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.
Sverige	4.8	7.0	15.6	20.1	20.7	24.5	24.2	25.1	27.7	27.8	26.8	26.2	26.8
Norge	2.1	3.1	6.5	10.5	13.1	14.9	14.7	16.1	18.4	15.9	14.7	14.7	15.1
Danmark	4.5	8.5	15.5	19.7	23.2	23.6	21.7	18.6	16.8	16.7	17.7	16.6	18.3
England	5.3	3.7	6.1	6.9	8.5	10.0	17.6	22.2	23.1	16.7	16.5	14.9	15.6
Tyskland	4.2	3.9	4.1	4.5	4.7	3.7	3.9	3.7	3.0	2.6	2.2	1.4	1.2
Nederländerna ...	4.2	7.2	13.4	16.5	16.4	13.9	11.9	9.4	8.1	7.6	7.3	—	—
Belgien	—	7.2	17.4	19.3	22.7	31.5	31.2	32.3	22.9	21.4	21.7	17.7	—
Kanada	6.1	10.2	13.1	13.1	16.1	16.5	16.3	15.5	13.1	9.1	8.7	8.5	—
Massachusetts ...	—	—	99.2	—	—	22.1	—	—	22.1	—	—	25.6	—
Nya Syd-Wales..	8.3	6.5	7.1	10.3	13.6	8.7	6.5	13.9	7.9	8.4	15.0	—	—

Antalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under november 1921 samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning i nr 1 av Sociala meddelanden 1922:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912...	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	—
<i>Därav inom jord- och skogsbruk:</i>												
1918	70	87	91	77	74	80	88	106	95	85	99	116
1919	122	95	90	69	67	64	74	104	94	83	110	95
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	—

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
	<i>Övriga näringsgrupper:</i>											
1918	160	196	184	168	153	175	168	145	124	119	133	143
1919	192	181	157	126	109	110	109	94	91	97	114	113
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	—

Relationstalen för november äro, som härav synes, de avgjort högsta, som i denna statistik någonsin förekommit.

Att i siffror kunna utläsa arbetslöshetens ekonomiska verkningar för arbetareklassen är ännu icke möjligt. Statistiskt material är ännu icke utarbetat i detta stycke. Men den dagliga erfarenheten hos alla dem, statliga och kommunala myndigheter, som ha med nödhjälp och fattigvård att göra, fackliga och kooperativa samt övriga arbetareorganisationer ge belägg på, att nöden och utarmningen har tagit ett fruktansvärt omfång. De fackförbund, som inrättat arbetslöshetskassor, hade i slutet av år 1921 tillsammans utbetalat över 10 miljoner kronor i arbetslöshetsunderstöd åt medlemmarna. Under perioden januari—oktober 1921 hade endast Svenska metallindustriarbetarförbundet i arbetslöshetsunderstöd utbetalat 5 miljoner kronor. De, som ännu arbeta, ha pålagts betydande utbetalningar till fackförbundens arbetslöshetskassor.

Till svenska stadsförbundets kongress i Norrköping den 1—2 september 1921 hade kommunala centralbyrån utarbetat en redogörelse för kommunernas verksamhet för motarbetandet av arbetslöshetens följder. I denna redogörelse inhämtas bland annat, att kommunernas samlade anslag till och med juni 1921 för angivna 82 städer uppgått till blott 12,073,519 kronor 92 öre, däraf 3,706,943 kronor 86 öre till arbetslöshetsunderstöd, 92,460 kronor för yrkeskurser och 8,274,116 kronor 6 öre för anordnandet av nödhjälpsarbeten. Ur de allmänna arbetslöshetsanslagen har till nödhjälpsarbeten under hela kristiden, oktober 1914—december 1921, anvisats allenast 58.2 miljoner kronor och för understödsverksamhet från statens sida 8.5 miljoner kronor samt av kommuner 7.4 miljoner kronor.

Statliga och kommunala åtgärder mot arbetslösheten.

Den av kommunala centralbyrån utarbetade redogörelsen omförmäler, att vad arbetslösheten beträffar »framkommo redan på 1880-talet krav från arbetareorganisationernas sida på statsunderstöd, igångsättande av allmänna arbeten samt statslån till kommuner, som ville och kunde

lämna anslag till arbeten. Till någon åtgärd ledde dessa framställningar emellertid icke. Kommunerna ställde sig också i allmänhet avvisande. Så avslog t. ex. Stockholms stadsfullmäktige med 47 röster mot 19 ett av fattigvårdsnämnden tillstyrkt anslag på 50,000 kronor för bekämpande av arbetslösheten vintern 1889. Så småningom började dock en annan uppfattning tränga igenom. År 1891 anslog Stockholms stadsfullmäktige sålunda 150,000 kronor till nödhjälpsarbeten. — Antalet arbetslösa i huvudstaden uppgick då emellertid till minst 1,700. — Regeringen anmodade samma år länsstyrelserna att anvisa arbetstillfällen och staten själv igångsatte på flera håll allmänna arbeten. Något utbetalande av arbetslöshetsunderstöd förekom däremot icke.

Den allmänna ekonomiska krisen 1907 följdes av en omfattande arbetslöshet även i vårt land, särskilt kännbar i slutet av år 1908. På regeringens initiativ föranstaltades 1909 i kommuner, där större arbetslöshet rådde, särskilda arbetslöshetsräkningar. Nya dylika ägde rum även påföljande år. Sammanlagt för hela riket anmälde sig 1909 inalles 20,737 personer och 1910 tillsammans 14,472 personer. Intet av dessa tal torde emellertid hava varit tillförlitlig mätare på den faktiskt rådande arbetslösheten, som helt säkert varit avsevärt större, än vad räkningarna givit vid handen. Något arbetslöshetsunderstöd blev emellertid icke utdelat.

År 1911 upptog regeringen arbetslöshetsfrågan till teoretisk behandling och uppdrog åt dåvarande aktuarien i kommerskollegium Otto Järte att framlägga förslag till en arbetslöshetsförsäkring. Vid 1914 års tidigare riksdag äskades ett anslag av 300,000 kronor till arbetslöshetsunderstöd på extra stat år 1915. I december 1915 uppdrogs det fortsätta utredningsarbetet åt 'socialförsäkringskommittén'. Något förslag har som bekant icke ännu framkommit.

*Statsåtgärder
under kris-
tiden.*

Den 10 augusti 1914 tillsatte regeringen statens arbetslöshetskommission med uppdrag att föreslå åtgärder mot ej mindre den redan inträdda än även mot den väntade arbetslösheten. Av 1914 års senare riksdag beviljades ett förslagsanslag av 5 miljoner kronor till understödande av arbetslösa. Kungörelser i ämnet utfärdades den 28 september 1914 och redan i oktober påbörjades verksamheten. Tidigare hade regeringen i cirkulärskrivelse till länsstyrelserna anbefallt dessa att verka för upprättande av 'länshjälpskommittéer' för länen och i kommunerna av s. k. arbetslöshets- och hjälpkommittéer. Genom dessa organ utdelades arbetslöshetsunderstöd, som förskotterades av kom-

munerna, men vartill statsbidrag sedermera erhöles intill vissa i kungörelsen föreskrivna maximibelopp.

Vid en var av riksdagarna 1916—1920 anslogos ytterligare medel att betäcka redan gjorda eller väntade utgifter för arbetslöshetens bekämpande, inalles ett belopp av mer än 40 miljoner kronor. I stort gällde fortfarande de 1914 utfärdade bestämmelserna för medlens användning, men tillkommo i samband med de nya anslagsbesluten en del ändringar. Så höjdes successivt understödsbeloppen. Från att hava utgått med 1 krona 20 öre för man och hustru, 80 öre för ensamstående man och kvinna och 25 öre för varje barn under 15 år, om både statens och kommunens lika bidrag sammanräknades, utgingo de år 1921 med respektive 3 och 2 kronor samt 60 öre.

Från och med 1918 hava statsåtgärderna huvudsakligen inriktats på åstadkommande av arbetstillfällen. Huvudbeloppet av de anslagna medlen har disponerats för beredande av arbete åt arbetslösa (nödhjulsarbeten) inom sten- och textilindustrierna, vilka branscher i särskilt hög grad varit hemsökta av långvarig och omfattande arbetslöshet. För detta ändamål har under nyss angivna period konsumerats 29.1 miljoner kronor. År 1918 anvisades medel ur arbetslöshetsanslaget för anordnande under arbetslöshetskommissionens inseende av lättare jordbruksproduktiva arbeten, såsom lung- och lövtäkt, bärplockning, ris- och buskröjning m. m. samt vissa skogsvårdande arbeten, företrädesvis å allmänningsområden. Ledningen av dessa arbeten lämnades åt en redan befintlig privat organisation, skogssällskapet i Göteborg. För kontrollen tillsattes samtidigt en särskild statlig arbetsdirektion. Ur denna framgick sedermera *skogssällskapets statsarbeten*, som senare i egenskap av arbetslöshetskommissionens verkställande organ utfört allt sådant nödhjulsarbete, som helt eller delvis betalats av statsmedel.

Arbete genom skogssällskapets statsarbeten, eller som namnet numera lyder: Södra Sveriges statsarbeten, erbjudes kommunerna dels enligt kontrakt med respektive kommunala organ, t. ex. drätselkamrarna, dels genom beredande av arbete å andra arbetsplatser, där sällskapet åtagit sig arbeten för icke-kommunala institutioner (t. ex. vägstyrelser, idrottsföreningar o. s. v.), dels slutligen vid sällskapets egna arbeten för statslig myndighet, å sällskapets medlemmar tillhöriga allmänningar etc. För att i möjligaste mån bereda särskilt gifta arbetare sysselsättning i närheten av deras hem, förläggas arbetsplatserna till eller nära städerna. De äro anordnade antingen som 'dagskolonier', då arbetarna bo i sina hem och själva sörja för kost och logi eller som 'fasta arbetsplatser', vid vilka äro anordnade inkvartering och utspisning. I regel utföres

arbetet på ackord och lämnade enligt uppgifter, som dock bestrides av de arbetslösa, intill 1 augusti 1921 en medelförtjänst av högst 7 kronor per dag för man och 6 för kvinna, med en kronas tillägg för vissa dyrorter. Daglönen utgick med 5 kronor per dag för man och 3.75 för kvinna.

Från och med första augusti 1921 sänktes såväl ackords- som timlön, så att inkomsten blev en krona lägre per dag i båda fallen.

På fasta arbetsplatser utbetalas för sön- och helgdag samt regnvädersdag, under vilka arbete ej kan beredas, en daglön av 2 kronor. Till familjeförsörjare utbetalas familjeunderstöd med 1 krona per dag för hustru eller annan, för vilken arbetaren är försörjningspliktig, samt 25 öre för vart barn under 15 år. För kost och logi erlägger manlig arbetare numera 1 krona 50 öre per dag och kvinnlig 1 krona.

Det *allmännas* kostnader för den vid sidan av nödhjälpsarbetena bedrivna *understödsverksamheten* uppgingo till:

1914 (oktober—december).....	kronor	182,659
1915	»	680,165
1916	»	80,665
1917	»	266,681
1918	»	3,342,086
1919	»	1,994,995

Summa kronor 6,447,211

För vintern 1919 förekom arbetslöshetsunderstöd blott sporadiskt och på enstaka orter och åsamkade staten under 1920 en kostnad av cirka 56,000 kronor.

Av de konsumerade medlen 1914—1919 har staten utbetalt ungefär 60 procent, de övriga 40 procent utgöra kommunernas och landstingens bidrag.

Under våren 1920 inträdde en ljusning på arbetsmarknaden och arbetslösheten nedgick efter hand till ett minimum.

Under hösten 1920 blevo emellertid förhållandena helt andra och motsatta. Läget inom stenindustrien fortsatte att vara tryckt och därtill kom den inträdda lågkonjunkturen inom näringslivet i övrigt. Redan i oktober rapporterade kommissionen, att den tillämnade avvecklingen av skogssällskapets statsarbeten icke kunde fortsättas. Samtidigt hemställdes också om utverkande av fortsatt anslag av 1921 års riksdag till arbetslöshetens bekämpande.

Så kort tid senare som den 28 februari 1921 nödgades kommissionen emellertid ingiva en förnyad framställning med väsentligt längre gående krav. Hela antalet arbetslösa inom landet uppskattades till 50 å 60,000, varav cirka två tredjedelar ansågos vara säsongarbetare i vidsträckt mening. Kommissionen beräknade det nödvändiga medelsbehovet utgöra 25.5 miljoner kronor, varjämte ett belopp av 2.5 miljoner kronor borde äskas för år 1922. Med hänsyn till svårigheterna att bedöma den framtida utvecklingen på arbetsmarknaden föreslog kommissionen emellertid ett anslag enbart för första halvåret med 12 miljoner kronor, därav 9 för nödhjälpsarbeten, 2 för arbetslöshetsunderstöd och 1 för hyresbidrag. I den kungl. propositionen äskades 11 miljoner kronor, som också av riksdagen beviljades i form av förslagsanslag på 1921 års tilläggsstat.

Vid kommissionens förnyade framställning om medel befanns emellertid, att anslagsbehovet till följd av förhållandena på arbetsmarknaden högst väsentligt vuxit. Antalet av staten understödda arbetslösa, som enligt kommissionens beräkningar tidigare komme att uppgå till 20,000, ansåg sig kommissionen nu böra beräkna till 30,000. Kommissionen fann sig böra hemställa om ytterligare anslag på 1921 års tilläggsstat med 31 miljoner kronor och dessutom 5 miljoner kronor å extra stat för år 1922 eller inalles 36 miljoner kronor. De av kommissionen föreslagna beloppen nedprutades emellertid av departementschefen. I enlighet med dennes förslag beviljade riksdagen därefter dels som reservationsanslag å 1921 års tilläggsstat 23.5 miljoner kronor, dels ock på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag å högst 3 miljoner kronor.

Efter tillkomsten av dessa senaste riksdagsbeslut hava nya grunder för arbetslöshetsmedlens fördelning fastställt genom kungl. kungörelsen den 22 juni 1921 (Svensk författningssamling 1921 nr 366). I stort sett äro bestämmelserna fortfarande desamma. Vissa betydelsefulla skärpningar hava dock skett. Maximibeloppet för det dagliga understödet är visserligen detsamma som tidigare, men understödet får numera beräknas endast för sex i stället för sju dagar i veckan. Statsbidraget till kommunerna skall i varje fall 'beviljas' och utgår icke längre 'automatiskt', så snart kommun utbetalat understöd. Enligt kungörelsen må i särskilt ömmande fall hyreshjälp utgå av statsmedel till samma belopp, som lämnas av kommun eller landsting.

Timlönerna vid kommunernas nödhjälpsarbeten ha varit mycket varierande.

Utgifterna utvisa, att betydande lönesänkningar skett. Sålunda har timpenningen reducerats på sätt framgår av nedanstående tabell.

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 4 saml. 29 häft. (Nr 104—106.)

S t a d	Timlön vid periodens början	Timlön vid periodens slut
Stockholm	1: 30	1: —
Göteborg	1: 70	1: 45
Norrköping	1: 47	1: —
Örebro	1: 30	1: —
Uppsala	1: 25	—: 90
Linköping	1: 25	1: —
Kristianstad	1: 25	—: 75
Falun	1: 30	1: 18
Visby	1: —	—: 85
Vänersborg	1: 25	1: 10
Lidköping	1: 10	—: 90
Karlshamn	1: 20	—: 80
Tidaholm	1: —	—: 85

Lägst har timlönen varit i Oskarshamn och Norrtälje, där den utgått med 62.5 öre. Till dessa belopp komma på åtskilliga håll familjetillägg. I vissa städer har utgått ett tillägg av 10 öre per timme till familjeförsörjare, på andra håll har lämnats 1 krona om dagen för hustru eller 50 öre för minderårigt barn; i vissa fall både för hustru och barn.

I Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Västerås, Landskrona, Ystad, Växiö, Tranås och Åmål hava timlönerna under första halvåret 1921 varit av samma storlek som de *ordinarie grovarbetarelönerna* på platsen. Annars ha timlöner vid *nödhjälpsarbetena* som regel varit mycket lägre. Till belysande av relationen må följande siffror lämnas:

S t a d	Timlön vid nödhjälps- arbete	Ordinarie timlön i orten
Stockholm	{ 1: 30	1: 95
	{ 1: —	1: 65
Gävle	—: 90	1: 65
Örebro	{ 1: 30	1: 65
	{ 1: —	
Linköping	{ 1: 25	1: 50
	{ 1: —	
Lund	1: 40	1: 58
Kalmar	—: 90	1: 25
Södertälje	—: 75	1: 75

Stad	Timlön vid nöd hjälps- arbete	Ordinarie timlön i orten
Kristianstad	1: 25	1: 40
Västervik	1: 10	1: 30
Härnösand	1: 25	1: 50
Skövde	—: 70	1: 35
Oskarshamn	—: 62.5	1: 30
Skara	—: 85	1: 25
Falkenberg	—: 80	1: 35
Ludvika	1: —	1: 57

Så långt redogörelsen från Kommunala centralbyrån, vilken här i huvudsak följts.

Av det anförda framgår, att såväl staten som kommunerna varit alltför njujga, då det gällt att på allvar bekämpa arbetslöshetens följder. De belopp, som utgått till understöd, har varit långt ifrån tillräckliga. Nöden och umbärandena bland arbetareklassen ha därför stigit i oanad grad och utsikterna för de nödlidande te sig rent av hopplösa. Arbetslöshetskommissionens novemberrapport till regeringen torde vara det dystraste officiella aktstycke, som på länge sett dagen i vårt land. Men den överträffas likval av socialministerns påpekande om antalet arbetslösa under januari 1922. Av rapporten framgår, att antalet arbetslösa, som åtnjoto kontant understöd den 30 november 1921, uppgick till i runt tal 34,800. Septembersiffran utgjorde 15,000 personer och oktobersiffran i runt tal 23,000. De understöddas antal i städerna uppgick till 21,600, varav 21,050 män och cirka 550 kvinnor. På landsbygden lämnades understöd åt i runt tal 13,200 personer.

Oktoberreporten angav frånvaro av understödsverksamhet inom Gottlands, Blekinge, Jämtlands och Västerbottens län. Under november hade en markerad förändring inträtt, i det att understödsverksamhet då kunnat undgås endast i Gottlands län. För Stockholms stad kunde en betydlig ansvällning av de understöddas numerär antecknas. Under oktober tilldelades 4,699 personer i Stockholm understöd, men i november 6,618 personer.

Det redovisade antalet arbetslösa, 117,000, fördelade sig med 38,000 på städerna och 79,000 på landsbygden.

Av samtliga rapporterade arbetslösa voro icke mindre än cirka 63,000 försörjningspliktiga och cirka 54,000 icke försörjningspliktiga. Antalet arbetslösa kvinnor uppgick till 1,150.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten sysselsatte städerna 2,300 arbe-

tare och landskommunerna 6,400. Vid de statliga nödhjälpsarbetena sysselsattes den sista november 1921 något över 19,000 arbetare mot 18,000 den sista oktober.

Till södra Sveriges statsarbeten ha under 1921 anvisats 21,750,000, till Norrlands statsarbeten 4,500,000, till arméförvaltningen, marinförvaltningen, domänstyrelsen med flera 2,910,848, till kommissionens administrationskostnader 55,000, till lånefond för vägbyggen 1 miljon, till hyreshjälp 325 000 och till kontant understödsverksamhet 4,570,730 eller sammanlagt 35.111,578.

Då till förfogande under 1921 stod ett belopp av 35,500,000, återstodo odisponerade 388,422 kronor. Kommissionen hade emellertid hos regeringen föreslagit ytterligare 333,800 kronor att utgå till olika ändamål, vadan samtliga medel sålunda kunde anses förbrukade.

Åtgärder i
Norge och
Danmark mot
arbetslösheten.

Jämföras förhållandena i Sverige med de, som i fråga om arbetslöshetens bekämpande förekomma i *Norge*, så finner man, huru ojämförligt mycket mera den norska staten vårdar sig om arbetarna än den svenska. I Norge är ju arbetslöshetsförsäkring införd på så sätt, att statsverket bidrager med visst belopp till fackförbundens understödsverksamhet. Medan svenska statsverket till och med november månads utgång år 1921 till direkt understödsverksamhet åt 117,000 officiellt räknade arbetslösa endast bidragit med 4,570,730 kronor hade norska statsverket under perioden januari—september 1921 till fackförbundens arbetslöshetskassor utbetalat 5,596,400: 04, och detta på en arbetslös befolkning, som den 26 september uppgick till i runt tal blott 26,000 personer. Samtidigt voro i Norge inemot 10,000 man sysselsatta i statens och kommunernas nödhjälpsarbeten. De till norska landsorganisationen anslutna 36 fackförbunden med ett medlemsantal av (i september 1921) 104,073 hade intill oktober i arbetslöshetsunderstöd utbetalat endast kronor 5,088,980: 65, således 400,000 kronor mindre än Metallindustriarbetareförbundet i Sverige. Under samma tidsperiod hade norska staten till offentliga nödhjälpsarbeten anvisat 6 miljoner kronor samt eom bidrag och lån till kommunernas nödhjälpsarbeten 3.9 miljoner kronor, av vilken senare summa dock cirka 3 miljoner kronor återgår från kommunerna till statskassan.

Norska statens arbetslöshetskommitté höll sammanträde den 24—25 november och beslöt därvid att ingå till regeringen med krav på ytterligare ansträngningar för att bereda arbete åt de arbetslösa, att stat och kommuner göra sina beställningar vid norsk industri, att bostadsbyggandet igångsättes, att skogsarbete och uppodling av jord igångsättes.

Det uttalades till protokollet, att *det icke bör fastslås, att dessa arbeten lönas efter nödurbetssatser.*

I december 1920 antogs i *Danmark* en lag om tillfälliga statsbidrag i anledning av arbetslösheten, avsedd att gälla under första kvartalet 1921. Denna lag, som sedermera utsträcktes att gälla till och med utgången av november 1921, innebar, att kommuner, som under sagda tidsperiod beviljat de kommunala hjälpkassorna anslag till understöd åt arbetslösa, skulle av statsmedel erhålla ersättning för $\frac{3}{5}$ av det belopp, hjälpkassa för sådant ändamål utgivit. Understöd, varom här var fråga, utgick till såväl medlemmar av registrerade arbetslöshetskassor som andra arbetslösa under villkor, att arbetslöshets- och hjälpkassans sammanlagda understöd ej översteg $\frac{2}{3}$ av i orten gängse arbetslön.

Såsom av dessa förhållanden framgår, ha arbetarna i våra grannländer på ett helt annat sätt än i Sverige tillgodosetts under den svåraste arbetslöshetsperioden. Det länder statsmakten i Sverige till föga heder, att den i så stor utsträckning förbisett arbetarnas legitima behov under nödtider.

Under kriget ha vi haft några synnerligen gyllne år för svensk industriell företagsamhet och oerhörda vinster ha av den ämna inhöstats. Högern klandrar statsmakterna för att de genom påläggandet av krigskonjunkturskatt förhindrade industriens ekonomiska konsolidering under de goda tiderna. Detta klander är icke berättigat. Krigskonjunkturskatten beskar visserligen i viss mån aktieägarnas rätt att uppbära oskäligen vinster på arbetarnas bekostnad, men om man tänkt mer än för dagen hade det förvisso ändå räckt till nödvändiga konsolideringar och till fondering för framtiden, möjliggörande att krisen kunnat på ett helt annat sätt motas och att samhörigheten med arbetarna, som det så mycket talas om, kunnat läggas i dagen. Men återhållsamheten i för egen bekvämlighet avsedda utgifter var ingen eller i det närmaste ingen inom svenskt näringsliv under krigsåren. Man levde som om var dag vore den sista och slösade, slösade oupphörligt. Ett bevis härför är bland annat den under krigsåren allt starkare ökade förvaltningspersonalen. Medan den sistnämnda, enligt Sociala Meddelanden nr 1, 1921, under åren 1915—1918 ökades med 8,544 personer, ökades arbetarepersonalen endast med 11,344 personer. Tillverkningsvärdet vid de redovisade industriella anläggningarna steg under perioden från 2,715.3 miljoner till 5,037.3 miljoner kronor. Medtagas även värdena av mellanprodukter, avsedda för vidare bearbetning vid respektive framställningsverk, uppgick summan till 5,862 miljoner kronor. De angivna

*Industrien
och arbetslösheten.*

värdesummorna äro respektive 13 och 12 procent högre än motsvarande summor för år 1917 och 33 respektive 35 procent högre än för år 1916. Någon större kvantitativ ökning av produktionen representera ej ovan nämnda siffror, utan voro de beroende på fortsatt stegring av prisen på industrialstren. Tackjärn, gjutgoods, sågverksprodukter, pappersmassa, papper och tändstickor hade till och med att uppvisa minskade tillverkningskvantiteter under 1918, ett förhållande, som vid sidan av allt annat ger rätt till tvivel, huruvida industrien är så förnuftigt skött, som från högern göres gällande.

Jag har förut talat om oskäligen vinster för industriens aktieägare och skall därför, för belysande av detta påstående, återgiva några siffror, som mer än något annat ger berättigande åt kravet om industriens och näringslivets plikt att i nöttider bispringa arbetarna.

Bland de bolag, som under dessa år i fråga om höga vinster intog ett av de främsta rummen, märkes Mölnbacka-Trysil. 1917 redovisade bolaget, som då hade ett inbetalt aktiekapital av 7,936,500 kronor, en nettovinst av kronor 9,614,827: 55. Aktiekapitalet ökades därefter något. Åren 1915—1920 hade bolaget en sammanlagd nettovinst av kronor 26,035,525: 24. Under första halvåret 1921 meddelades i pressen en hel del uppgifter om utdelningar i skilda bolag för verksamheten under år 1920. Tidningen Social-Demokraten lät statistiskt bearbeta detta material och lämnade därpå en översikt av nettovinsterna. De anförda procentsiffrorna för utdelningen äro beräknade på det nominella aktiekapitalet, alltså inklusive gratisaktier. I fråga om nettovinsterna må påpekas, att dessa avse summan efter avskrivningarna, vilka senare voro mycket betydande, särskilt för rederierna och bankerna, vadan de efter desamma upptagna värdena angåvos såsom mycket låga och alltså utgörande verkliga vinster.

Det bearbetade materialet omfattade 312 bolag och enskilda banker, vilka under år 1920 hade haft en sammanlagd vinst av 328,753,000 kronor. Utdelningen utgjorde sammanlagt 219,560,000 kronor. Några av de för ställningen mest belysande siffrorna torde här förtjäna att anföras:

Bolagets namn	Nettovinst för 1920 kronor	Utdelning kronor	Procent
J. A. Pripp & Son	3,127,000	1,004,000	17
Ahlfors nya spinneriaktiebolag	421,000	270,000	15
Mölnbacka-Trysil	3,779,000	2,083,000	15
Värmlands Enskilda Bank	6,500,000	4,800,000	22
Hasselbacken	142,000	150,000	15

Bolagets namn	Nettovinst för 1920 kronor	Utdelning kronor	Procent
Förenade kolsyrefabrikerna	244,000	173,000	20
Kopparbergs enskilda bank	2,500,000	1,850,000	15
Slakteriaktiebolaget Norrmalm	280,000	90,000	15
Johan Bore & Co	16,000	3,000	10
Göteborgs bank	8,500 000	5,300,000	14
James Hichens	64 000	47 000	15
Max Matthiesen	57,000	25,000	25
Göteborgs åkeri	14,000	9,000	26
Liljeholmens stearinfabrik	684,000	600 000	20
Skaraborgs enskilda bank	1,481,000	1,265,000	15
Upplands enskilda bank	3,800,000	2,746,000	18
Uppsala Ekeby aktiebolag	222 000	178,000	15
Östergötlands enskilda bank	2,294,000	1,800,000	15
Mälardövalens bank	5,000,000	4,308,000	12
Svenska handelsbanken	27,000,000	17,000,000	21
Göteborgs in-teckningsaktiebolag	353 000	244,000	12
Göteborgs ångbageri	204,000	104,000	18
Lidköpings ångfartygsaktiebolag	37,000	32,000	50
Norrköpings enskilda bank	1,500,000	1,147,000	17
Rederiaktiebolaget Transatlantic	9,325,000	3,660,000	20
Stockholms enskilda bank	14,000 000	4,800,000	20
Ångb. Eos	33,000	23,000	40
Jämtlands folkbank	974,000	592,000	16
Samuel & Co	14,000	13 000	240
Fredrik Wagnér	143,000	120,000	15
Kreuger & Toll	?	3,400,000	17
Skandinaviska kreditaktiebolaget	31,000,000	18,000,000	20
Skånska in-teckningsaktiebolaget	124,000	125,000	10
Stockholms in-teckningsgarantiaktie- bolag	3,100,000	2,700,000	15
Sundval's enskilda bank	3,600,000	2,465,000	17
Åby-Klippans tegelbruk	79,000	49,000	25
Stockholms rederiaktiebolag Svea	5,871,000	4,704,000	16
Södermanlands enskilda bank	1,263,000	1,170,000	14
Trälleborgs nya ångfartygsaktiebolag	633,000	540,000	18
Svenska ostasiatiska kompaniet	3,034,000	1,600,000	10
Eslövs skofabrik	?	270,000	30
Fastighetsaktiebolaget Drott	761,000	720,000	12

Bolagets namn	Nettovinst för 1920 kronor	Utdelning kronor	Procent
Holma-Hälsinglands spinneri.....	266,000	208,000	12
Stockholms sjöförsäkringsaktiebolag	544,000	300,000	37 5
Collanoljefabriken	15,000	14,000	12
Förenade yllefabriker	996,000	600,000	12
Nymans verkstäder	644,000	225,000	15
Skånska yllefabriken.....	?	170,000	15
Bergvik och Ala	4,029,000	3,437,000	12
Försäkringsaktiebolaget Skandinavien	376,000	264,000	22
Kvarnaktiebolaget Tre Kronor.....	?	260,000	15
Skästra ångsåg	50 000	115,000	12
Ångbåtsaktiebolaget Ferm.....	947,000	578,000	20
Affärsbanken	534,000	360,000	12
Ångfartygsaktiebolaget Göta.....	796,000	246,000	10
Maltesholms cement	350,000	287,000	20
Bergslagernas järnvägsaktiebolag.....	3,704,000	1,508,000	—
Porterbryggeriet, Gävle	84,000	38,000	16
Sjöförsäkring-aktiebolaget Ägir.....	787,000	350,000	35
Tekniska aktiebolaget Flora	383,000	300,000	20
Apotekarnas förenings vattenfabrik ..	254,000	147,000	12
Majornas ångbåtsaktiebolag	132,000	60,000	15
Svenska metallverken	2,000,000	1,808,000	9
Huskvarna vapenfabrik	1,365,000	960 000	8
Manufakturaktiebolaget Malmö	1 133,000	420,000	15
Näldens ullspinneri	105,000	48,000	20
Gästriklands yllefabrik	7,000	60,000	15
Almqvist & Wiksell	200,000	200,000	10
Försäkringsaktiebolaget Sv. Lloyd...	1,099,000	500,000	25
Hälsingborgs ångkvarn	501,000	180,000	15
Hissrudfors aktiebolag	854,000	429,000	15
Korsnäs sågverk	6,021,000	2,625,000	15
Gullspång-Munkfors.....	628,000	516,000	10
Stora Kopparbergs aktiebolag.....	9,335,000	9,000,000	15
Karlstads mekaniska verkstad	581,000	396,000	12
Svenska Tändsticksaktiebolaget.....	8,904,000	6,300,000	14
Kopparberg-Hofors	1 572,000	2,000,000	10
Höganäs-Billesholm	4,991,000	3,000,000	10
Fiskeby fabriks aktiebolag	1,839,000	1,800,000	12
Ytterstfors-Munksund	3,576,000	2,925,000	9
Grängesberg-Oxelösund.....	17,660,000	21,420,000	18
Svanö aktiebolag	3,490,000	1,700 000	30

Till dessa uppgifter ännu några som äro särskilt markanta för en viss del av den svenska industriens utomordentliga hushållning.

Ströms bruk i Gävleborgs län utdelade 1921 för år 1920 två mill. kronor i gratisaktier, d. v. s. 1 aktie på var tredje äldre, och försedde dessa gratisaktier med vinstutdelningskupong för även föregående år. 1920 utdelades likaledes en gratisaktie på var tredje äldre och 1916 likaså. 1917—1919 utdelades i reda pengar respektive 10.10 och 12½ procent. Det ursprungligen inbetalta aktiekapitalet var 1,200,000 kronor. Verksamhetsåret 1917—1918 hade detta ökats genom gratisaktier till 6 miljoner, varpå bolagsmännen erhöilo en nettovinst av kronor 2,200,754: 52. Verksamhetsåret 1915—1916 var aktiekapitalet 4,500,000 kronor och nettovinsten 3,363,442: 38.

Holmens bruk redovisade för år 1920 en nettovinst av kronor 5,795,474 på ett aktiekapital av 15,750,000 kronor. Utdelningen bestämdes till 10 procent, varjämte till en så kallad vinstregleringsfond avsattes 4,450,000 kronor. Ur denna fond, som härefter uppgick till 6 miljoner kronor, skulle därpå utdelas en gratisaktie på tre äldre. Under hela perioden 1915—1920 hade detta bolag stora nettovinster.

Munksjö aktiebolag hade 1916 på ett aktiekapital av 2 miljoner kronor en nettovinst av kronor 2,529,017: 19. 1917 på ett aktiekapital av 5 miljoner en vinst av kronor 4,116,873: 82 och 1918 på samma kapital en vinst på kronor 3,023,791: 47. Aktierna lyda å 1,000 kronor, men 1918 stodo dessa enligt fondbörsnoteringarna i 2,600 kronor. Förutom 4 miljoner kronor gratisaktier ha aktieägarna alltsedan 1909 varje år erhållit lägst 10 och 25 procent i utdelning.

Uddeholmsbolaget hade intill 1918 ett aktiekapital av 30,000,000 kronor, som nämnda år, genom utdelning av gratisaktier, ökades till 42,000,000. 1916 utdelade bolaget 20 procent, 1917 25 procent, 1918 20 procent plus 12,000,000 kronor gratisaktier eller sammanlagt 52 procent, 1919 utdelades 12 procent och 1920 10 procent.

Således ha aktionärerna ensamt under åren 1916—1919 återfått nära nog hela sitt inbetalta kapital eller närmare bestämt 97 procent därav.

Sedan 1908, då avtalet med staten började, har *Girängesbergsbolaget* intjänat det inbetalta aktiekapitalet, 40 miljoner kronor, fyra gånger om. Aktieägarna ha på aktiernas parivärde erhållit i genomsnitt 30 procent utdelning varje år. Verksamhetsåret 1 oktober 1920—30 september 1921 hade detta bolag en nettovinst av 16.2 miljoner kronor, vilket är 4.8 miljoner kronor mera än närmast föregående verksamhetsår. Betydande nog har just detta bolag nu pressat ned arbetslönerna i Norr-

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 4 saml. 29 häft. (Nr 104—106.) 3

botten med 40 procent och vid de mellansvenska gruvfälten med 50 procent.

Jag skulle kunna fortsätta med 100-tals andra industriföretag, som haft jättelika vinster under krigsåren, men de anförda siffrorna äro fullt tillräckliga för att motivera påståendet om industriens moraliska understödspflicht mot sina arbetare i tider som dessa.

Hur arbetarna ha "överkompenserats."

Från högerens sida göres nu emellertid gällande att arbetarna överkompenserats, att deras löner ökats i raskare tempo än levnadskostnaderna stegrats. För belysning av dessa påståenden skall här en kort översikt lämnas av levnadskostnadernas stegring under kristiden och i vad utsträckning detta inverkat på arbetarnas löner.

Efter Sociala Meddelanden nr 2, 1921, återgivnas livsmedelspriserna i december 1920 i förhållande till samma priser före kriget. Av de båda indexsiffrorna är det den 'vägda', som kommer till användning vid beräkandet av de totala levnadskostnadernas förändringar:

Livsmedelskostnadernas förändringar 1914—1920.

Intextal (juli 1914 = 100).

Å r	M e d e l t a l f ö r							»Vägda» indextal
	Mejeri- prod., ägg o. margarin (10 varu- slag)	Bröd, mjöl o. gryn (11 varu- slag)	Kött (8 varu- slag)	Fisk (9 varu- slag)	Övriga födo- ämnen (6 varu- slag)	Bränsle och lyse (7 varu- slag)	Arit- metiska (»o- vägda» medeltal)	
1914 3:e kv.	101	109	98	102	103	107	103	103
1916 1:a kv.	143	124	144	150	137	159	143	130
1917 1:a kv.	179	159	192	203	202	207	190	166
1918 1:a kv.	275	173	285	286	241	347	268	227
1919 1:a kv.	400	255	467	354	295	414	364	335
1920 1:a kv.	331	278	360	272	243	410	316	293
2:a kv.	303	296	349	255	243	447	316	295
3:e kv.	308	301	355	277	241	500	331	304
4:e kv.	325	293	329	266	237	488	323	301
Okt.	321	297	348	270	240	502	330	306
Nov.	328	294	327	272	237	492	325	303
Dec.	325	289	312	255	234	469	314	294

Storleken av den procentiska ökningen av årsbudgetens särskilda huvudposter för en normalfamilj av man, hustru och två minderåriga barn, beräknade enligt prisförhållandena vid tiden före krigets utbrott (mitten av år 1914) och vid tidpunkten för respektive levnadskostnadsberäkningar, belyses enligt samma källa, genom följande översikt:

	1914		1916		1917		1918				1919				1920				1921
	Juli	Dec.	Maj	Sept.	1 Jan.	1 April	1 Juli	1 Okt.	1 Jan.	1 April	1 Juli	1 Okt.	1 Jan.	1 April	1 Juli	1 Okt.	1 Jan.		
Födo- och njutningsämnen...	100	152	174	180	214	229	258	281	323	327	318	311	307	287	287	298	286		
Bostad	100	108	108	112	112	112	112	120	120	120	130	130	130	130	155	155			
Bränsle o. lyse	100	168	190	240	275	280	286	305	381	367	326	294	307	333	372	400	380		
Beklädnad ...	100	160	170	210	250	270	285	350	350	320	310	330	345	370	390	390	355		
Skatter	100	109	109	109	109	114	114	114	114	160	160	160	160	290	290	290	290		
Övriga utgifter	100	125	130	150	175	185	195	220	225	215	210	215	220	230	235	345	245		
Summa utgifter	100	139	152	166	192	203	219	242	267	265	257	257	259	265	270	281	271		
Ökning eller minskning i % från närmast föregående räkning	—	+39	+9	+9	+16	+6	+8	+10	+10	+0.5	-3	—	+0.5	+2.4	+1.8	+4.3	-3.6		

Som av ovanstående framgår, utgör den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till det senaste undersökningstillfället, den 1 januari 1921, 171 procent och kan således betecknas med indexsiffran 271. Detta innebär, att en normalfamilj med en årsbudget före kriget av 2,000 kronor vid ifrågavarande tidpunkt måste giva ut 5,424 kronor för att kunna uppehålla sin tidigare levnadsstandard.

Ytterligare stöd för den uppfattningen, att arbetslönernas ökning icke kompenserat arbetarna för levnadskostnadernas stegring återfinnas i en detaljerad utredning, som verkstälts av fil. lic. *Helgo Lindstedt* och som återgives in extenso i tidskriften *Tiden*, häftet 2, 1921. Herr Lindstedt har vid sina undersökningar låtit begreppet existensminimum innebära en kost till arten motsvarande den, som i allmänhet serveras understödstagarna i städernas fattighus, och den utspisningsstat, på vilken herr L. grundat sina beräkningar, anger han vara densamma, som ären närmast före världskriget användes vid ett flertal fattigvårdsanstalter. Beträffande beklädnaden räknade herr L. med den mängd plagg och skodon, som i allmänhet består internater vid dövstumskolor,

idiotanstalter, barnhus eller andra dylika uppfostringsanstalter och han hade för ändamålet införskaffat uppgifter från ett 20-tal dylika anstalter. Bostadshyran beräknade herr L. till 178 kronor för ett rum och kök (Malmö, 1913 års bostadsräkning). Slutligen hade herr L. i begreppet existensminimum för en familj på man, hustru och två minderåriga barn inlagt: möjlighet att för inventarier, tvätt, renhållning och hygien samt i försäkrings- och föreningsavgifter utge lika mycket som de fattigaste malmöfamiljerna i socialstyrelsens levnadskostnadsundersökning och därvid fått fram en årlig utgift för dessa sistnämnda ändamål av 121 kronor 11 öre. Samtliga utgifter under ett år för en arbetarefamilj i Malmö på man, hustru och två minderåriga barn skulle enligt socialstyrelsens beräkningar belöpa sig till 1,280 kronor år 1914.

Detta *hypotetiska* existensminimum för en normalfamilj är emellertid icke tillräckligt, anför herr L. I detsamma ingå ju inga utgifter för intellektuella ändamål, nöjen och förströelser o. s. v. Herr L. anför också, att för en »medelarbetare» är den beräknade kaloriemängden, 3,200 för ringa, vilket yttrande han stöder på uttalanden av flera fysiologer, och herr L. har därför utgått från att 3,500 kalorier måste anses behövliga för en »medelarbetare». För en arbetare med tungt eller mycket tungt arbete kräves ytterligare 1,000 kalorier per dag. Med stöd av detta förhållande säger herr L., att ett verkligt existensminimum för en arbetare i Malmö m. fl. städer år 1914 icke betingade 1,280 kronor utan ett minst omkring 300 kronor högre belopp.

Den slutsats, vartill herr L:s undersökning ledde fram, blev: *Blott en ringa bråkdel av städernas vuxna manliga arbetare hade år 1914 en lön tillräcklig för en normalfamiljs existens, mer än hälften av dem förtjänade icke nog för att åt en familj med endast ett minderårigt barn förskaffa detta minimum; knappast några förmådde det för en familj med tre minderåriga barn.*

Herr Lindstedt fortsätter:

Sedan år 1914 har situationen icke förändrats. Som framgår av socialstyrelsens undersökningar rörande arbetslöners och levnadskostnaders stegring åren 1913—1919 hade de genomsnittliga löneinkomsterna per år och arbetare (män, kvinnor och minderåriga) under sagda tidsperiod vuxit med 156 procent (dagsverkslönerna med 166 procent), medan de genomsnittliga levnadskostnaderna ökats med 161 procent. Stegningen av årslönen för män under 18 år ansluter sig mycket nära till nyssnämnda genomsnitt och uppgår till 157 procent. Lönestegringen för arbetarna under krigsåren har visserligen varit mera betydande än för övriga i privat tjänst och hos stat och kommun anställda, men dessa

senare hade ett bättre utgångsläge, de hade i allmänhet åtminstone nog till livets nödtröft före kristiden, *vilket däremot icke kan sägas ha varit fallet med den gifta arbetarebefolkningen. Den stora massan befann sig då under eller vid existensminimum och befinner sig följaktligen där alltjämt.*

I en not anför författaren, att hans härovan återgivna siffror om arbetslönernas och levnadskostnadernas stegring äro hämtade ur Sociala Meddelanden 1920, häfte 6, och att inga uppgifter rörande lönenivån 1920 vid tillfället förelågo. Utan tvivel, fortsätter författaren, var dock arbetareklassens ekonomiska situation under 1920 relativt bättre än under 1919, *men denna förbättring har ju endast haft karaktären av en flyktig episod, som nu är ett minne bara.*

Då detta kunde konstateras redan i maj 1921, huru mycket större anledning är det icke då att erinra därom i januari 1922, sedan löne- nedpressningarna så oväntat hårt gått fram över hela den svenska arbetareklassen.

Herr Lindstedt avslutar redogörelsen för sina undersökningar med följande ord, som böra ha ett visst intresse för riksdagens socialdemokratiska ledamöter, då det gäller att vidtaga åtgärder mot arbetslösheten.

»Det förhåller sig i själva verket icke blott så, att det för en familj är omöjligt att *under* fattighuskostens nivå nedpressa sin mat-hållning, det är för den icke mindre omöjligt att i längden leva *vid* det kosthållets nivå. Det kan icke undvikas, att denna standard någon gång överskrides. Det kan gå för sig i en anstalt att dag ut och dag in servera välling till frukost, välling eller gröt till kväll. I en familj, där kassan åtminstone någon gång — om än med uppoffrande av annat — tillåter ett avsteg från en enformig matsedel, är detta icke möjligt. Men så gott som varje avsteg betyder en fördyring. En billigare mat än välling eller gröt med skummad mjölk låter sig knappast tänkas. Att leva på en smakfattig, enformig föda går till en tid, men smak-sinnet revolterar till sist, och följderna blir en utgift, man egentligen icke har råd till och som efteråt medför ytterligare försakelser av det nödvändiga. Men det är bättre att ibland få för litet av det nödvändiga än att aldrig få något av det överflödiga. Arbetarhustrun, som köper dyra charkuterivaror, är emellertid oftast icke, det borde begrundas, ett bevis för goda utan för eländiga livsvillkor.

Men den frågan inställer sig till sist: om det verkligen förhåller sig så, att flertalet arbetare i våra städer icke ens förmå på sin inkomst försörja hustru och två minderåriga barn, hur är det då möjligt för

dessa familjer att existera? Svaret är enkelt. Hustrun hjälper till att förtjäna med fabriksarbete eller hemarbete eller genom att gå bort på tvätt och rengöring, de äldre barnen bidra; familjen tar inneboende eller lever på fysiologiskt otillräcklig kost, eller kläder sig under standarden vid dövstumskolor och idiotanstalter. För att enbart existera behöver man ju icke leva vare sig vid eller över existensminimum, man kan årvis leva under, men man gör det ju icke med bibehållen kroppslig eller själslig arbetsförmåga eller moralisk motståndskraft. Oftast är det nog så i fattiga familjer, att mannen, av vars arbetsförmåga familjens existens huvudsakligen är beroende, får sitt näringsbehov tillfredsställt och om möjligt också barnen, men på sig själv sparar hustrun och unnar sig ingenting. På henne är det fattigdomens börda vilar tyngst.»

Ytterligare några siffror bära i detta sammanhang anföras för att visa riktigheten i herr Lindstedts ovan gjorda uttalande om arbetarnas under krisen förbättrade läge som »en flytig episod». Enligt av Landssekretariatet verkställd utredning uppgår sänkningens av de i arbetsköparnas nya avtalsförslag erbjudna lönerna i förhållande till 1920 års högsta avtalsbestämda löner i procent till (uppgifterna inskränkta till att omfatta *lägsta* och *högsta* procenttalet inom olika arbetaregrupper inom varje fackförbund):

Bokbindareförbundet 22—38, bryggeriindustriarbetareförbundet 19—35, de förenade förbunden 27—40, 26—71, gruvindustriarbetareförbundet 35—50, handelsarbetareförbundet 23—40, litografiska förbundet 40, metallindustriarbetareförbundet 28.5—51, pappersindustriarbetareförbundet 50.3—51.2, sko- och läderindustriarbetareförbundet 26—34.4, stenindustriarbetareförbundet 20—50, sågverksindustriarbetareförbundet 47—60, transportarbetareförbundet 33—40, träarbetareförbundet 40, tunnbinderiarbetareförbundet 27—42, väg och vattenbyggnadsarbetareförbundet 25—50, bageriarbetareförbundet 18—43, skogs- och flottningssarbetareförbundet 60—76 procent o. s. v.

I flertalet fall visar denna utredning att lönerna enligt arbetsköparnas förslag ligga endast högre än 1914 års tim- och veckolöner, i vissa fall återigen betydligt *under* dessa. Då levnadskostnadsindex står i 216 nu, jämfört med 100 1914, förstår man, vad denna ytterligare försämring av arbetareklassens läge skall betyda för folkhälsan och för folkmaterialet. Den svenska arbetareklassen drives skoningslöst att bli en pariaskast.

Under krigsåren tvungos arbetarna att i åtskilliga fall tillgripa strejk för att i möjligaste mån skydda sig mot den onaturliga prisfördyringen på alla livsförnödenheter. Detta arbetarnas ingripande kunde

ock ske med så mycket större fog, som, såsom ovan nämnts, industrien inhöstade oskäligen vinster. Men full kompensation för dyrtiden nåddes ändå icke.

Av de under 1920 påbörjade 486 arbetsinställelserna voro 347 huvudsakligen förorsakade av begäran om löneförhöjning. Dessa konflikter berörde 121,604 arbetare. Hela antalet av arbetskonflikter berörda arbetare var samtidigt 139,039. För jämförelse må nämnas, att år 1915 förekommo 70 arbetsinställelser, berörande 4,277 arbetare, 1916 respektive 218 och 19,287, 1917 respektive 458 och 45,019, 1918 respektive 668 och 50,377, 1919 respektive 414 och 69,980 arbetare.

Arbetsinställelsernas och de därav berörda arbetarnas fördelning under åren 1910—1920 med hänsyn till konflikternas resultat framställes i nedanstående i den officiella statistiken förekommande tablå:

Resultat	Arbetsinställelser				Av arbetsinställelser berörda arbetare			
	1910—1919		1920		1910—1919		1920	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Arbetsgivarnes villkor	684	28	117	24	65 514	24	10 338	8
Arbetarnas fordringar	685	28	81	17	50 548	19	3 147	2
Kompromiss.....	1 029	42	259	53	154 262	56	124 089	89
Okänt eller oavgjort	56	2	29	6	2 674	1	1 465	1
Summa	2 454	100	486	100	272 998	100	139 039	100

En ytterligare fördelning av de arbetsinställelser, som avslutats med kompromiss, har givit vid handen, att vid 210 konflikter med 107,865 arbetare parternas eftergifter varit ungefär lika stora. Att märka är härvid, att vid flertalet konflikter, framförallt vid lönetvisterna, arbetsgivarnas villkor inneburit ett fasthållande vid förutvarande arbetsförhållanden.

Det framgår med all önskvärd tydlighet av denna redogörelse, att arbetarna så sent som 1920 ingalunda voro kompenserade för dyrtiden, utan att de måste föra omfattande strider för att vinna rättelse i löneförhållandena. Men redan i slutet av 1920 började driftsinskränkningarna och driftsnedläggelserna och omöjliggjorde sålunda för arbetarna att föra kamp för full kompensation. När därför i och med ingången av år 1921 arbetslösheten i större omfattning började härja i arbetareleden, kunde dessa icke i likhet med industriens företagare leva på inkomster från de goda åren, utan måste omedelbart anlita respektive fackförbunds arbetslöshetskassor och pantbankerna. Huru hårt nämnda kassor utsugits under senast anförda år framgår, såsom redan nämnts, av det faktum att metallindustriarbetareförbundet utbetalat 5 miljoner kronor i arbetslöshetsunderstöd. Svenska gjutareförbundet har samtidigt utbetalat över 1/2 miljon kronor, bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet 112,000

o. s. v. Svenska typografförbundet har under 1921 utbetalat *mera i arbetslöshetsunderstöd* än under hela sin förutgående 35-åriga tillvaro, då den sammanlagda summan utbetalt arbetslöshetsunderstöd uppgick till kronor 668,050:61. Samtliga dessa understödssummor ha måst tagas ur de arbetande medlemmarnas fickor. Det finns förbund, som uttaxera mellan 3—5 kronor i veckan hos sina medlemmar i och för arbetslöshetsunderstöd.

Skilnaden i statens behandling av arbetarna och vissa industrier.

Medan staten sålunda överlätit åt arbetarna att i häpnadsväckande utsträckning av egna medel söka skydda sig mot arbetslösheten, ger staten vissa företag i en eller annan form sitt understöd och lämnar dem likaledes frihet att utsuga massorna. Ett signifikativt exempel på denna statens rundhändhet föreligger ifråga om *sockertrusten*. Trustlagstiftningskommittén anför i sitt betänkande några siffror, som äro mycket betydande.

Företaget daterar sig från 1907 och kom redan från början att omfatta 17 av landets 19 råsockerfabriker samt 9 av de då befintliga 10 raffinaderierna. Det behärskade redan vid starten 94 procent av landets betareal och tillverkade 97 procent av råsockerproduktionen.

Det nominella kapitalet utgjorde icke mindre än 135 miljoner kronor. De företag, som uppgingo i trusten, hade enligt verkställda utredningar sammanlagt ett aktiekapital å omkring 53 miljoner kronor och ett verkligen inbetalt aktiekapital å omkring 40 miljoner. Det nominella aktiekapitalet i de sammanslagna företagen utgjorde *alltså omkring 39 procent och det i dem verkligen inbetalda aktiekapitalet 29 procent* av det nya bolagets aktiekapital. Även ifråga om det beräknade anläggningvärdet å de sammanslagna företagens fastigheter och inventarier manipulerades, då dessa värden överfördes i trustens ägo. Det beräknade värdet uppgavs till 104 miljoner kronor, som bokfördes hos trusten för omkring 132 miljoner. Officiellt i en proposition till riksdagen år 1913 fastslogs emellertid att det bokförda värdet översteg det verkliga med minst 55 miljoner.

Flertalet fabriker kommo — påpekar trustlagstiftningskommittén — att vid sidan av löner till arbetsledare och annan förvaltningspersonal belastas även med en i regel betydande lön till en särskild direktör samt arvoden till styrelsemedlemmar, medan bolaget givetvis därjämte hade att bestrida utgifter för löner till direktörer och styrelseledamöter för handhavandet av företagets allmänna ledning. Enligt 1910—1911 års siffror uppburo sålunda icke mindre än 95 styrelseledamöter (i olika styrelser) och icke mindre än 20 direktörer (ej

fabriksledare) icke mindre än 516,000 kronor i form av arvoden, inberäknat tantième och naturaförmåner.

Socketbolagets ledning har lämnat kommittén några uppgifter, enligt vilka antalet medlemmar inom huvudstyrelsen nu utgör 10 med 3 suppleanter, varjämte kvarstå 32 medlemmar från de tidigare lokalförvaltningarna. Utom de medlemmar av huvudstyrelsen, vilka ha särskilt uppdrag att vara platsdirektörer vid vissa fabriker, finnas inom lokalförvaltningarna 4 direktörer med sådant uppdrag. Efter de grunder, som gällde hösten 1921, uppbära bolagets styrelseledamöter, fabriksdirektörer och medlemmar i lokalstyrelserna i arvode (inberäknat tantième) följande belopp:

Styrelsearvode (inberäknat tantième)	kronor 301,680
Arvode till två verkställande direktörer.....	» 120,000
Arvode till nio fabriksdirektörer	» 300,700
Arvode till kvarvarande ledamöter av lokalstyrelse	» 21,750
	<hr/>
	Summa kronor 744,130

I styrelsens arvode ingår tantième för verksamhetsåret 1920—1921 med 192,180 kronor utgörande en procent på årets vinst före avskrivningarna.

Trustlagstiftningskommitténs redogörelse för galoschfabrikanternas vinster är också intressant.

Galoschfabrikanternas aktiekapital utgjorde år 1911 4,000,000 kronor. År 1920 utgjorde aktiekapitalet 14.23 miljoner. Av hela ökningen i aktiekapitalet under de sex åren från 1914, eller 10.23 miljoner, hade endast 0.39 miljon tillförts genom nyteckning, medan återstoden eller icke mindre än 9.84 miljoner utdelats i gratisaktier till aktieägarna. Två av bolagen, det största och det minsta, hade genom gratisaktier fyrdubblat sina kapital, ett tredubblat sitt och ett på samma sätt ökat sitt kapital från 0.8 miljon till 1.24 miljon i gratisaktier till utgången av 1920. Bolagens nettovinster ha i synnerhet under åren 1915—1916 och 1919 varit betydande, uppgående till respektive 61.9, 70.4 och 77.2 procent av det genom gratisaktier ökade aktiekapitalet. Vissa år har nettovinsten för några av bolagen uppgått till 100 à 150 procent av det utspädda aktiekapitalet.

Vad livsmedelsbranschen beträffar, har en utredning gjorts, som ger vid handen, att inemot hälften (45.7 procent) av utgifterna för livsmedel, som en familj i Stockholm förbrukar, erläggas för varor, som äro föremål för prissättning av monopolistiska sammanslutningar.

Arbetar-
klassens krav
på grund av
arbetslös-
heten.

Den oro bland arbetarna, som förmärkts under 1921, är sålunda fullt förklarlig. Arbetarna ha — och i stor utsträckning vissa grupper av medelklassen — av skildrade förhållanden fått klart för sig, att endast de skola bära nödtidens mångahanda svårigheter, medan industriens företagare och dess högre tjänstemän, statens och kommunernas högre tjänstemän med flera uppbära samma löner s m under de gyllene åren, där lönerna icke utan vidare ytterligare höjas. Och samtidigt erifara arbetarna, att medan borgarpresen och kapitalägarna tala om industriens nödläge, saboteras i det längsta den nödvändiga uppgörelsen med och erkännandet av Sovjet-Ryssland, ett land, som skulle kunna skänka Sveriges industrier ett mycket gott handtag genom beställningar av industri- och andra artiklar. Det var med hänsyn till allt detta, som de arbetslösas kongress den 28 augusti utfärdade ett av förhållandena själva motiverat manifest, vari följande krav voro uppställda:

1) tillräckliga anslag från statens sida för arbetslöshetens bekämpande. Om detta ej kan ske på annat sätt, måste urtima riksdag sammankallas;

2) ökade anslag från landsting och kommuner för samma ändamål;

3) betalning för de så kallade nödhjälpsarbetena, som till fullo täcker levnadskostnaderna;

4) där arbete icke kan beredas, understöd enligt samma normer;

5) upplåtande på besittningsrättens grundval av de stora jordagodsens, framförallt fideikommissen, samt statens och kommunernas för ändamålet lämpliga jordar till alla arbetslösa, som vilja ägna sig åt jordbruksarbete;

6) upptagande av fullständiga förbindelser med Sovjet-Ryssland, varigenom kan beredas avsättning för massor av landets industriartiklar och arbete för tusentals arbetare.

I anslutning till dessa härovan angivna krav från de arbetslösas kongress utsände kommunistiska partiets arbetsutskott den 9 september en paroll till arbetarna, vari följande för den dåvarande situationen träffande huvudsynpunkter framfördes:

Att genom deltagandet i riksdagsvalen en grundval skapas för en arbetarekontrollerad regering, som under massornas tryck inkallar en urtima riksdag för ökade anslag och nya av arbetarorganisationerna godkända direktiv för arbetslöshetens bekämpande;

avskaffar skogssällskapet och Norrlands statsarbeten samt överlämnar nödhjälpsarbetena åt kommunala och kooperativa institutioner;

rensar arbetslöshetskommissionen och de lokala arbetslöshetskommittéerna från arbetarefientliga element;

vidtager åtgärder för befrielse för arbetslösa eller icke fullt sysselsatta arbetare från erläggande av utskylder, så länge arbetsinställelsen räcker;

vidtager åtgärder för en kraftig förmögenhetsbeskattning till bestridande av alla kostnader till arbetslöshetens bekämpande;

vidtager i övrigt åtgärder mot det av kapitalet mot arbetarna igångsatta hungerkriget för att nedpressa arbetarnas löner, avskaffa normalarbetsdagen och fördyra levnadskostnaderna.

Sveriges arbetares centralorganisation, som representerar 30 à 40,000 i lokala samorganisationer fackligt sammanslutna arbetare i landet, underströk i ett utsänt manifest de ögonblickskrav, som blivit resta av kommunistiska partiet, med det tillägget, att de arbeten, som ifrågasattes, i möjligaste mån skulle inriktas på områden, där produktionen vore mest av nöden, framförallt bostadsproduktionen. I överensstämmelse härmed uppställdes följande krav:

1) Ingen lönedepressning och därmed följande utarmning av arbetareklassen.

2) Ögonblickliga statliga och kommunala anslag för beredande av fullt betalt arbete åt alla arbetslösa eller arbetslöshetsunderstöd, som bereder de arbetslösa en mot arbetarnas genomsnittslön å respektive orter svarande existens.

3) Kostnaderna härför bestridas genom extra beskattning av kapital och högre inkomst.

4) Ingen som helst försämring av 8-timmarsdagen.

5) Omedelbara åtgärder mot bostadseländet: bostadsransonering, kommunal och statlig bostadsproduktion.

6) Den med 70 miljoner mitt i massfattigdomen ökade militärbudgeten användes för produktiv verksamhet.

7) Omedelbart upptagande av förbindelser med Ryssland, ett stort avsättningsfält för vår industri.

8) Front mot den spirande tullreaktionen, som blott leder till höjda levnadskostnader.

9) Åtgärder till kooperationens stöd gent emot ett varufördyrande mellanhandssystem.

I en till regeringen den 30 juni 1921 inlämnad skrivelse frambar Svenska metallindustriarbetareförbundet följande krav:

att från regeringens sida vidtagas åtgärder, som göra det möjligt

för de arbetslösa verkstads- och järnbruksarbetarna att återupptaga driften vid största möjliga antal av helt eller delvis nedlagda verkstäder, att sådana helt eller delvis nedlagda verkstäder, som i fråga om byggnader, maskiner, läge m. m. lämpa sig för en rationell drift, böra av staten övertagas,

att åt arbetarna överlåtes verkstadsdriften som sådan med syfte att nedbringa produktionskostnaderna till konkurrensmöjlig nivå, samt

att regeringen för sådant ändamål ställer nödigt driftskapital till förfogande samt genom handelsdepartementet ombesörjer avsättning för tillverkade varor.

Denna framställning har sedermera förnyats inför den nu sittande regeringen. Denna regering avgav också vid sitt tillträde en programförklaring, vari arbetarnas krav upptogs till behandling och vissa lättnader i arbetarnas betryck utlovades. I programförklaringen, som upplästes av statsministern vid den nya regeringens första konselj, hette det bland annat:

Offren för oförskyld arbetslöshet måste bispringas. Självklart kunde de föreskrifter senaste riksdag fastställt icke nu ändras. Men regeringen tror sig kunna finna framkomliga utvägar, att, med anlitan- de av de medel, som stå till dess förfogande, och genom en smidigare tillämpning av riksdagens direktiver, dock något lindra det svåra nödläget.

I syfte att hjälpa näringslivet över nu rådande svårigheter ha en mängd förslag sett dagen. Över dem, som gå ut på generella tullförhöjningar, ha valmännen fällt sin dom. Andra förslag av mångskiftande art ha också framförts. I den mån de icke från början utrangera sig själva genom att på nytt lössläppa en allmän prisstegring skola de av regeringen ägnas omsorgsfull och fördomsfri prövning, vare sig de avse tillfälligt skydd mot rent abnorma konkurrensförhållanden utifrån, eller de syfta till att bereda svensk produktion ökade avsättningsmöjligheter på utländska marknader. Härvid skola självfallet även beaktas vårt lands naturliga avsättningsområden i öster.

Här måste konstateras, att regeringens programuttalande i arbetslöshetsfrågan i stort sett icke infriats. Vad som gjorts är otillräckligt. Några åtgärder att tala om ha icke sett dagen vare sig i fråga om medel till arbetslöshetens bekämpande, direktivens smidigare tillämpning eller i fråga om åstadkommandet av en förändring i handhavandet av arbetslöshetsunderstödet utdelning och nödhjälpsarbetets ledning. Att denna uppfattning icke hyses allenast av de arbetslösa själva och oss kommunister utan t. o. m. i vissa borgerliga kretsar, framgår av ett

uttalande i Lunds dagblad den 5 januari, som, ehuru naturligtvis i sig självt utan beviskraft, dock är signifikativt. Den anförda tidningen skriver:

Arbetslösheten och den därav föranledda nöden ha efter hand ökat, men regeringen har nöjt sig med att låta de medel, som förra riksdagen anslag, komma nödhjälpen till godo. Av de utomordentliga åtgärder, som ställdes i utsikt, har man icke sett ett spår.

Tidningen frågar: »Vad säga väl de tiotusentals arbetslösa, som på sin tid togo fasta på regeringens löfte om extrahjälp?» och fortsätter:

Det kan icke nekas, att regeringen här svikit en utfästelse till arbetarna och det till på köpet i en så ömtålig fråga som den om nödhjälp mot arbetslösheten.

I regeringens proposition föreslås på tilläggsstat för 1922 ett sammanlagt belopp av högst 85 miljoner kronor till arbetslöshetsunderstöd och för anordnande av nödhjälpsarbeten. I denna summa ingå då 15 miljoner kronor för statsbeställningar hos industrien. Ifrågasättande statens verk hade hos regeringen anvisat beställningar för en sammanlagd summa 42,708,500 kronor, vadan regeringens nedprutning sålunda är högst avsevärd. Utöver detta belopp har regeringen på extra stat för första halvåret 1923 begärt 5 miljoner kronor.

I regeringens proposition återfinnes en redogörelse från statens arbetslöshetskommission över den gångna verksamheten samt uttalande om åtgärder för bekämpandet av arbetslösheten under innevarande år. Kommissionen beräknar, att *antalet arbetslösa* som kunna finna anställning vid de statliga nödhjälpsarbetena under 12 månader skulle uppgå till 20,000. Under 5 månader skulle 40,000 arbetslösa erhålla understöd med 50 kronor vardera i månaden, och under 7 månader skulle beräknade 30,000 arbetslösa erhålla vardera också 50 kronor i månaden.

Under förutsättning, att varje omhändertagen arbetslös, som är anställd vid statligt nödhjälpsarbete, kommer att åsamka en kostnad av högst 200 kronor per månad — vari då inberäknats arbetslön, familjeunderstöd, statsarbetenas administrationskostnader, redskapsutrustning, intendentur vid de fasta förläggningarna m. m. — samt varje arbetslös, som erhåller understöd med statsbidrag, 50 kronor i månaden, skulle alltså totalkostnaden framgå av följande beräkning:

$$12 \times 200 \times 20,000 = 48,000,000$$

$$5 \times 50 \times 40,000 = 10,000,000$$

$$7 \times 50 \times 30,000 = 10,500,000$$

$$\text{Summa kronor } 68,500,000.$$

Härtill skola då läggas de beräknade utgifterna av 15 miljoner för statsbeställningarna hos industrien.

Denna s. k. hjälpplan har godtagits av regeringen, som alltså ställt sig bakom densamma.

Enligt förslaget skulle sålunda blott 50,000 av de 140,000 i januari arbetslösa komma i åtnjutande av arbete och understöd från staten under 1922 års 7 månader, medan 60,000 erhålla samma förmåner under årets övriga månader. 80,000 resp. 90,000 arbetslösa skola fortfarande ställas utanför all hjälp av staten, om man beräknar, att nu rådande arbetslöshet fortsätter. Detta är fullkomligt orimligt. Men härtill kommer, att såväl det per arbetslös beräknade understödets storlek per månad som ock kostnaden per arbetare vid nödhjälpsarbeten äro, med hänsyn till de alltjämt höga levnadskostnaderna, alltför låga.

Förut har påvisats, att arbetarnas löner icke möjliggjort för dessa att försörja sina familjer utan att även hustrurnas arbetskrafter ha måst anlitas i förvärvsarbete i en utsträckning som är ur alla synpunkter skadlig. Arbetarhemmen lida i hög grad. Barnen bli försummade, deras skolgång inskränkes o. s. v. Givetvis har detta onda skärpts under det senaste nödåret. Tusen och åter tusen arbetarhem ha spolierats såväl materiellt som moraliskt. Förhållandena som det måste tas den största hänsyn till. Detta har dock enligt mitt förmenande icke skett i regeringens framställning till riksdagen.

Även om det torde kunna räknas med att arbetslösheten på vår sidan skall minska i omfattning — många tecken tala dock också motsatt språk — så äro de äskade 85 miljonerna för innevarande år långt ifrån tillräckliga. Skall verklig hjälp bringas, är det ofrånkomligen nödvändigt, att anslaget väsentligt höjes. För det första bör man gå ut ifrån, att *alla* oförvällat arbetslösa antingen skola beredas arbete eller ock erhålla nödortfittigt understöd. Riktigast är att bereda arbete, ett krav som också ständigt framhållits från de arbetslösa själva. Genom att giva kommunerna anslag för utförande av nödiga kommunala arbeten vinner man, att flera arbetare kunna beredas anställning. Omkring 40,000 arbetslösa borde härigenom snarast kunna sättas i verksamhet. Kostnaden per arbetare bör sättas till åtminstone 250 kronor per månad. Man bör betänka, att i denna kostnad inräknas redskapsutrustning, administration och intendentur vid förläggningarna m. m. 250 kronor per månad för en arbetare är för övrigt redan det för litet under nuvarande levnadsförhållanden, även om arbetaren finge behålla hela summan och hade sitt arbete så förlagt, att han kunde bo hemma hos sig och

i hemmet intaga sina måltider. 250 kronor i månaden under 12 månader för 40,000 arbetare gör tillsammans 120 miljoner.

Om vi vidare räkna med 50 kronor i månaden av statsmedel under 12 månader till 100,000 arbetslösa, så blir utgiftssumman härför 60 miljoner kronor. Om i något fall arbetslös eventuellt skulle befinna sig i sådana omständigheter, att han icke gör anspråk på understöd, så är det så många flera som behöva mera än 50 kronor i månaden av staten för att kunna uppehålla livet.

Komma härtill statsbeställningarna till industrien. I förbigående må anföras, att det synes, som om denna sak skulle, med undantag för arméförvaltningen, ha omfattats med mindre intresse och förståelse från åtminstone en del av de affärsdrivande verkens ledningar. I varje fall böra för detta ändamål anvisas minst de 15 miljoner kronor regeringen äskat, vilket belopp givetvis skall användas till verkligt produktiva arbeten. Därmed äro vi uppe i ett anslagskrav av 195 miljoner kronor såsom nödvändiga för att de arbetslösa och svältande arbetarna skola kunna beredas tillfälle att uppehålla livet. Då man, som redan anförts, emellertid torde kunna hoppas, att arbetstillgången frampå våren blir större och arbetslösheten alltså minskas — ett av de verksammast bidragande medlen för åstadkommande av detta är säkerligen en fullständig uppgörelse med Sovjet-Ryssland med åtföljande statskredit för varuinköp — räknar jag med ett anslagsbelopp av endast 150 miljoner kronor. Det av mig sålunda ifrågasatta högre beloppet torde kunna åstadkommas genom ytterligare besparingar å i främsta hand fjärde huvudtiteln och därtill genom en kraftigare förmögenhetsbeskattning.

I propositionen om arbetslöshetens bekämpande gör regeringen intet uttalande mot det uppenbara våld mot de arbetslösa, som ligger inneslutet i villkoren för åtnjutandet av arbetslöshetsunderstöd och om vilka drastiska stadganden Sverige står ensamt bland de nordiska länderna.

Det torde dock icke vara regeringen obekant, att dessa stadganden, under vilka finnes även en socialdemokratisk signatur, valla de arbetslösa och fackorganisationernas medlemmar oerhört trassel och i hög grad skärpa den redan förut tillräckligt stora nöden bland arbetarna. I massor av fall ha arbetare, i anledning av förekomsten av dessa stadganden i de kungliga kungörelserna, gått miste om sitt arbetslöshetsunderstöd, då de icke kunnat tvingas att såsom strejk- och blockadbrytare falla sina organiserade kamrater i ryggen. Det är nog att i detta sammanhang erinra om åtgärderna under förra årets betkonflikt i Skåne. Betodlarna ville pressa ned priset på betskötseln från 240 kronor per tunnland till 175 kronor. Underhandlingar inleddes, och vid dessa

kom det till ett slags uppgörelse mellan betodlarna och arbetarnas ombud, vilka senare dock icke hade bemyndigande att underteckna avtal utan avdelningarnas godkännande. Det sålunda på oriktiga grunder tillkomna avtalet godkändes icke av vederbörande avdelningar inom Svenska lantarbetareförbundet och strid utbröt. Betfälten avstängdes från arbetskraft. Socialstyrelsen infortrade då först uppgift från arbetsförmedlingsanstalterna i Skåne över antalet anmälda arbetslösa, som uppburu understöd. Därefter beordrades arbetsförmedlingsanstalterna att anvisa dessa arbete på de blockerade betfälten. De vägrade. Statens arbetslöshetskommission indrog då statsunderstödet för de vägrande. Svenska lantarbetareförbundet tvangs genom dessa åtgärder att upphäva blockaden och giva arbetstillgången fri på de villkor arbetsköparna uppställt, vilka i stort sett inneburo en sänkning av priset på betarbetet med 40 kronor per tunnland.

På liknande sätt har förfarits vid många andra arbetskonflikter, även vid statens byggen och inrättningar. Det är att hoppas, att den kungörelse rörande understöd åt arbetslösa, som kommer att underskrivas av socialministern herr Herman Lindqvist, stryker ett brett streck över statsinstitutionernas på ovan skildrade sätt att lämna handräckning åt privata arbetsköpare vid konflikttillfällen och dessutom möjliggör för *alla* medelösa arbetslösa att utan de många hinder i övrigt, som för närvarande möta, få del av statens arbetslöshetsbidrag.

I förenämnda proposition tillmötesgår regeringen på socialministerns förslag sådan ändring i gällande understödsbestämmelser för de arbetslösa, att Statens arbetslöshetskommission må givas tillfälle att bestämma *lägre* maximisatser för understödet än de enligt kungörelsen den 22 juni 1921 utgående. Man hade icke väntat av en arbetarnas regering, att denna skulle gå med på något sådant medgivande, som kommer att innebära ännu värre svält för de understödda. Statsbidraget utgår ju med ett så löjligt ringa bidrag som kronor 1: 50 per dag för man och hustru tillhopa, med kronor 1: — för ensam person, som fyllt 18 år, med 60 öre för ensam person, som fyllt 15 men ej 18 år, samt med 30 öre för varje inom eller utom äktenskapet fött barn. Statsbidrag utgår ej för mera än 6 dagar i veckan. Den sökande får vidare intet stöd, om han eller hon under de senaste 6 månaderna innan ansökan om understöd gjorts, åtnjutit understöd av fattigvården, med det undantag blott för de förhållanden att fattigvårdsunderstödet endast varit tillfälligt eller utgått på grund av sjukdom. I undantagsfall kan understöd även utgå till person, som under förenämnda 6 månader åtnjutit understöd av fattigvården, om han kan påvisa, att han uppenbarligen

sökt att efter bästa förmåga försörja sig och de sina, men till följd av särskilt betungande försörjningsplikter icke förmått detta av egna medel. Vidare måste han visa, att han hos organ för offentlig arbetsförmedling sökt men ej erbållit arbete. Statsbidrag utgår först 6 dagar efter det ansökan om sådant ingivits. Ytterligare skall den understödssökande uppvisa prästbetyg och intyg om yrke, den sist innehavda anställningens art och varaktighet jämte arbetsgivarens namn, vilket intyg skall vara utfärdat antingen av vederbörande arbetsgivare, fackförening eller därmed jämförlig organisation eller ock två i orten välkända personer.

Så rustad anmäler sig den understödssökande. Men ännu är icke pinan slut. Vederbörande understödsorgan skall nu i första hand söka bereda sökanden lämpligt tillfälle till utkomst genom eget arbete. Visar sig detta omöjligt, skall understödsorganet, efter inhämtande av ytterligare upplysningar om den sökande och efter omsorgsfull prövning av den sökandes större eller mindre behov, meddela beslut, huruvida samt i så fall med vilket belopp, från vilken tidpunkt och på vilket sätt understöd skall utgå.

Erhåller äntligen den utbungrade efter allt detta krångel sin krona per dag, så är det enligt kungörelsen dennes skyldighet att hos understödsorganet anmäla sig på därför utsatta tider. I flera fall betyder detta att personen *varje* dag nödgas gå till vederbörande organ och anmäla sig och, naturligtvis, vara skyldig att mottaga erbjudet arbete, även om det sålunda erbjudna arbetet är blockerat. Iakttages icke alla dessa omständigheter av den arbetslöse, indrages understödet helt eller delvis.

Så rigorösa äro de bestämmelser, efter vilka statens arbetslöshetsunderstöd utbetalas i Sverige. Någon motsvarighet till dessa bestämmelser finnas säkerligen icke och det är därför att förvänta, att den av regeringen utlovade smidigare tillämpningen av riksdagens direktiv omedelbart måtte sträcka sig även till en grundlig utränsning av alla dessa oerhört tryckande bestämmelser för de arbetslösa i dessa av regeringen själv utarbetade författningsstadganden.

Vad angår den med arbetslösheten och dess bekämpande sammanhängande bostadsfrågan och frågan om beredande av de arbetslösa möjligheter till erhållande av jord, varom kungl. propositionen är synnerligen ofullständig, hänvisar jag till särskilda motioner.

Med stöd av vad ovan anförts tillåta vi oss föreslå,

att riksdagen för bekämpande av arbetslösheten,
i första hand genom anordnande av produktiva arbeten,

Motioner i Andra kammaren, Nr 104.

måtte på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag av högst 150 miljoner kronor;

att giva regeringen i uppdrag att vid fastställandet av bestämmelserna för såväl nödhjälpsarbetslönernas som arbetslöshetsunderstödet storlek taga största hänsyn till å respektive orter gällande levnads-kostnader samt

att desslikes giva regeringen i uppdrag att ur direktiven för arbetslöshetsanslagets utgående utränsa alla bestämmelser som kunna tjäna arbetsköparna till stöd i kampen mot arbetarna.

Stockholm den 21 januari 1922.

K. Kilbom.

J. P. Dahln.

Rob. Samuelsson.

K. Verner Karlsson.

Aug. Spångberg.

Helmer Molander.

Viktor Herou.